

State of Punjab v. Savitri Devi (S. S. Dewan, J.)

ਫੁਲ ਬੈਚ

ਐਸਐਸ ਸੰਧਾਵਾਲੀਆ.ਜੇ., ਸੀ.ਐਸ. ਟਿਵਾਣਾ ਅਤੇ ਐਸ.ਐਸ. ਦੀਵਾਨ, ਜੇ.ਜੇ.

ਪੰਜਾਬ ਰਾਜ - ਅਪੀਲਕਰਤਾ।

ਬਨਾਮ

ਸਾਵਿਤਰੀ ਦੇਵੀ—ਜਵਾਬ ਦੇਣ ਵਾਲੀ।

ਦੀ ਕ੍ਰਿਮੀਨਲ ਅਪੀਲ ਨੰਬਰ 755-ਡੀ.ਬੀ.ਏ.

4 ਅਪ੍ਰੈਲ 1983

ਕੋਡ ਆਫ ਕ੍ਰਿਮੀਨਲ ਪ੍ਰੋਸੀਜਰ (1314 ਦਾ II)—ਸੈਕਸ਼ਨ 378—ਸਬੂਤ ਐਕਟ (1874 ਦਾ I)- ਧਾਰਾ 32 — ਇਸਤਰਾਸਾ ਸਬੂਤ ਗੈਰ-ਭਰੋਸੇਯੋਗ ਅਤੇ ਮਰਨ ਵਾਲਾ ਘੋਸ਼ਣਾ-ਪ੍ਰੇਰਨਾ ਭਰੋਸੇਮੰਦ ਨਹੀਂ—ਮੁਕੱਦਮੇ ਦੀ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਚੋਸ਼ੀ ਨੂੰ ਬਰੀ ਕਰਨਾ—ਅਦਾਲਤ ਵਿਚ ਬਰੀ ਕੀਤੇ ਜਾਣ ਦੇ ਖਿਲਾਫ ਅਪੀਲ—ਜਾਇਜ਼ ਠਹਿਰਾਈ ਗਈ। ਬਰੀ ਕੀਤੇ ਜਾਣ ਦੇ ਹੁਕਮ ਵਿੱਚ ਦਖਲ-ਅੰਦਾਜ਼ੀ ਕਰਨਾ— ਅਜਿਹੇ ਐਲਾਨ ਦੀ ਪੜਤਾਲ ਵਿੱਚ ਅਦਾਲਤ ਦਾ ਫਰਜ਼।

ਮੰਨਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਬਰੀ ਕੀਤੇ ਜਾਣ ਦੇ ਵਿਰੁੱਧ ਅਪੀਲ ਵਿੱਚ, ਬਰੀ ਕੀਤੇ ਜਾਣ ਦੇ ਫੈਸਲੇ ਨੂੰ ਸਿਰਫ ਇਸ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਨਹੀਂ ਰੱਖਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿ ਬੈਚ ਦਾ ਵਿਚਾਰ ਸੁਣਵਾਈ ਵਾਲੇ ਜੱਜ ਦੁਆਰਾ ਲਏ ਗਏ ਫੈਸਲੇ ਨਾਲੋਂ ਵੱਖਰਾ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਬਰੀ ਕੀਤੇ ਜਾਣ ਦੇ ਫੈਸਲੇ ਨੂੰ ਪਾਸੇ ਰੱਖਣ ਲਈ ਠੋਸ ਕਾਰਨ ਹੋਣੇ ਚਾਹੀਦੇ ਹਨ। ਜੇਕਰ ਸਬੂਤਾਂ 'ਤੇ ਦੋ ਨਜ਼ਰੀਏ ਸੰਭਵ ਹੋ ਸਕਦੇ ਹਨ ਤਾਂ ਸਿੱਖਿਅਤ ਟ੍ਰਾਇਲ ਕੋਰਟ ਦੁਆਰਾ ਲਏ ਗਏ ਵਿਚਾਰ ਨੂੰ ਉਦੋਂ ਤੱਕ ਨਹੀਂ ਛੱਡਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਜਦੋਂ ਤੱਕ ਕਿ ਮੁਕੱਦਮੇ ਦੇ ਜੱਜ ਦੁਆਰਾ ਪਹੁੰਚਾਏ ਗਏ ਸਿੱਟੇ ਸਪੱਸ਼ਟ ਤੌਰ 'ਤੇ ਗਲਤ ਜਾਂ ਕਾਨੂੰਨ ਦੇ ਗਲਤ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀਕੋਣ 'ਤੇ ਅਧਾਰਤ ਨਾ ਹੋਣ ਜਾਂ ਉਸਦੇ ਫੈਸਲੇ ਦਾ ਨਤੀਜਾ ਗੰਭੀਰ ਹੋਣ ਦੀ ਸੰਭਾਵਨਾ ਹੈ। ਬੇਇਨਸਾਫੀ, ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਨੂੰ ਉਸ ਦੇ ਸਿੱਟੇ 'ਤੇ ਦਖਲ ਦੇਣ ਤੋਂ ਇਜ਼ਕਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਜੇਕਰ ਰਿਕਾਰਡ 'ਤੇ ਮੌਜੂਦ ਸਬੂਤਾਂ ਦੇ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਦੋ ਵਾਜਬ ਸਿੱਟਿਆਂ 'ਤੇ ਪਹੁੰਚਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਚੋਸ਼ੀ ਨੂੰ ਬਰੀ ਕਰਨ ਦੇ ਸਮਰਥਨ ਵਿਚ ਨਜ਼ਰੀਏ ਨੂੰ ਤਰਜੀਹ ਦਿੱਤੀ ਜਾਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ। (ਪਰਾ 10)।

ਇਹ ਮੰਨਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇੱਕ ਮਰਨ ਵਾਲਾ ਘੋਸ਼ਣਾ ਸਬੂਤ ਐਕਟ ਦੀ ਧਾਰਾ 32 ਦੇ ਤਹਿਤ ਬਿਨਾਂ ਸੱਕ ਮੰਨਣਯੋਗ ਹੈ ਅਤੇ ਸਹੁੰ 'ਤੇ ਬਿਆਨ ਨਹੀਂ ਹੈ ਤਾਂ ਜੋ ਇਸਦੀ ਸੱਚਾਈ ਨੂੰ ਜਿਰ੍ਹਾ ਦੁਆਰਾ ਪਰਖਿਆ ਜਾ ਸਕੇ, ਅਦਾਲਤਾਂ ਨੂੰ ਸਭ ਤੋਂ ਨੇੜਲੀ ਨਜ਼ਰੀਏ ਦੀ ਸਖਤ ਜਾਂਚ ਨੂੰ ਲਾਗੂ ਕਰਨਾ ਹੋਵੇਗਾ। ਇਸ 'ਤੇ ਕਾਰਵਾਈ ਕਰਨ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਬਿਆਨ . ਜਦੋਂ ਕਿ ਮਰਨ ਵਾਲੇ ਵਿਅਕਤੀ ਦੇ ਸ਼ਬਦਾਂ ਨਾਲ ਬਹੁਤ ਗੰਭੀਰਤਾ ਅਤੇ ਪਵਿੱਤਰਤਾ ਜੁੜੀ ਹੋਈ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਮੌਤ ਦੇ ਕੱਚੇ 'ਤੇ ਮੌਜੂਦ ਵਿਅਕਤੀ ਦੁਆਰਾ ਬੁਠ ਬੋਲਣ ਜਾਂ ਕਿਸੇ ਬੇਕਸੂਰ ਵਿਅਕਤੀ ਨੂੰ ਫਸਾਉਣ ਲਈ ਕੋਸ ਬਣਾਉਣ ਦੀ ਸੰਭਾਵਨਾ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ, ਫਿਰ ਵੀ ਅਦਾਲਤ ਨੂੰ ਚੌਕਸ ਰਹਿਣਾ ਪੈਂਦਾ ਹੈ। ਮ੍ਰਿਤਕ ਦਾ ਬਿਆਨ ਜਾਂ ਤਾਂ ਟਿਊਸ਼ਨ, ਪ੍ਰੇਰਨਾ ਜਾਂ ਮਰਨ ਵਾਲੇ ਵਿਅਕਤੀ ਦੀ ਕਲਪਨਾ ਦਾ ਨਤੀਜਾ ਹੈ। ਅਦਾਲਤ ਨੂੰ ਇਸ ਗੱਲ ਦੀ ਤਸੱਲੀ ਹੋਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ ਕਿ ਮ੍ਰਿਤਕ ਬਿਆਨ ਦੇਣ ਲਈ ਫਿੱਟ ਸਥਿਤੀ ਵਿੱਚ ਸੀ ਕਿਉਂਕਿ ਮ੍ਰਿਤਕ ਕੋਲ ਆਪਣੇ ਹਮਲਾਵਰ ਨੂੰ ਦੋਖਣ ਅਤੇ ਪਛਾਣ ਕਰਨ ਦਾ ਸਪੱਸ਼ਟ ਮੌਕਾ ਸੀ ਅਤੇ ਉਹ ਬਿਨਾਂ ਕਿਸੇ ਪ੍ਰਭਾਵ ਜਾਂ ਗੁੱਸੇ ਦੇ ਬਿਆਨ ਦੇ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਇੱਕ ਵਾਰ ਜਦੋਂ ਅਦਾਲਤ ਦੀ ਤਸੱਲੀ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਕਿ ਮਰਨ ਦਾ ਐਲਾਨ ਸੱਚ ਹੈ ਅਤੇ ਸਵੈ-ਇੱਛਤ ਹੈ ਤਾਂ ਇਹ ਬਿਨਾਂ ਕਿਸੇ ਪੁਸ਼ਟੀ ਦੇ ਵੀ ਚੋਸ਼ੀ ਠਹਿਰਾਉਣ ਲਈ ਕਾਫੀ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ।

(Para 7).

ਮਾਨਯੋਗ ਸ਼੍ਰੀਮਾਨ ਜਸਟਿਸ ਸੀ.ਐਸ. ਟਿਵਾਣਾ ਦੀ ਅਗਵਾਈ ਵਾਲੇ ਡਿਵੀਜ਼ਨ ਬੈਂਚ ਵਿੱਚ ਬੈਠੇ ਹੋਏ, ਕੇਸ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਇੱਕ ਸਵਾਲ 'ਤੇ ਆਪਣੀ ਰਾਏ ਨਾਲ ਅਸਹਿਮਤੀ ਜਤਾਉਂਦੇ ਹੋਏ ਧਾਰਾ 392 ਕ੍ਰਿਮੀਨਲ ਪ੍ਰੋਸੀਜਰ ਕੋਡ ਦੇ ਤਹਿਤ ਇੱਕ ਵੱਡੇ ਬੈਂਚ ਨੂੰ ਮਾਨਯੋਗ ਸ਼੍ਰੀਮਾਨ ਜਸਟਿਸ ਸੀ.ਐਸ. ਟਿਵਾਣਾ ਵੱਲੋਂ ਕੇਸ ਰੈਫਰ ਕੀਤਾ ਗਿਆ। ਅਤੇ 20 ਮਈ 1982 ਨੂੰ ਮਾਨਯੋਗ ਜਸਟਿਸ ਐਸ.ਐਸ. ਦੀਵਾਨ। ਮਾਨਯੋਗ ਚੀਫ਼ ਜਸਟਿਸ ਸ਼੍ਰੀ ਐਸ.ਐਸ. ਸੰਧਾਵਾਲੀਆ, ਮਾਨਯੋਗ ਸ਼੍ਰੀਮਾਨ ਜਸਟਿਸ ਸੀ.ਐਸ. ਟਿਵਾਣਾ ਅਤੇ ਮਾਨਯੋਗ ਸ਼੍ਰੀਮਾਨ ਜਸਟਿਸ ਐਸ.ਐਸ. ਦੀਵਾਨ ਦੀ ਸਮੁਲੀਅਤ ਵਾਲੇ ਵੱਡੇ ਬੈਂਚ ਨੇ ਅੰਤ ਵਿੱਚ ਸ. ਨੇ 4 ਅਪ੍ਰੈਲ 1983 ਨੂੰ ਕੇਸ ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਕੀਤਾ।

^੧ ਹੁਕਮਾਂ ਤੋਂ ਅਪੀਲ; ਲੁਧਿਆਣਾ, ਮਿਤੀ 9 ਜੂਨ, 1980, ਦੇਸ਼ੀ (ਜਵਾਬਦਾਇਕ) ਨੂੰ ਬਰੀ ਕਰਦੇ ਹੋਏ।

ਕੇਪੀ ਸਿੰਘ ਸੰਧੂ, ਐਡਵੋਕੇਟ ਬਚਿੱਤਰ ਸਿੰਘ ਦੇ ਨਾਲ ਐਡੀਸ਼ਨਲ ਏ.ਜੀ.

ਰਵਿੰਦਰ ਚੋਪੜਾ, ਐਡਵੋਕੇਟ ਸ.

ਨਿਰਣਾ

ਐਸ ਐਸ ਦੀਵਾਨ, ਜੇ.-

(1) ਸ਼੍ਰੀਮਤੀ ਸਾਵਿਤਰੀ ਦੇਵੀ ਦੇਸ਼ੀ-ਜਵਾਬਦਾਰ ਨੂੰ ਆਪਣੀ ਨੂੰ ਸ਼੍ਰੀਮਤੀ ਦੇ ਕਤਲ ਲਈ ਭਾਰਤੀ ਦੰਡਾਵਲੀ ਦੀ ਧਾਰਾ 302 ਦੇ ਤਹਿਤ ਸੈਸ਼ਨ ਜੱਜ, ਲੁਧਿਆਣਾ ਦੀ ਅਦਾਲਤ ਵਿੱਚ ਮੁਕੱਦਮਾ ਚਲਾਇਆ ਗਿਆ। ਕਮਲ ਕਾਂਤਾ, ਵਾਸੀ ਸ਼ਿਵਜੀ ਨਗਰ, ਲੁਧਿਆਣਾ। ਵਿਦਿਆਲੇ ਸੈਸ਼ਨ ਜੱਜ ਨੇ ਪੱਖ ਦੀ ਗਵਾਹੀ ਦਰਜ ਕਰਨ ਅਤੇ ਦਲੀਲਾਂ ਸੁਣਨ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਇਸਤਰਾਸਾ ਪੱਖ ਦੇ ਪੂਰੇ ਕੇਸ ਨੂੰ ਰੱਦ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਅਤੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਇਸਤਰਾਸਾ ਪੱਖ ਦੇਸ਼ੀ ਵਿਰੁੱਧ ਕੇਸ ਸਾਬਤ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਬੁਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਅਸਫਲ ਰਿਹਾ ਹੈ ਅਤੇ ਉਸ ਅਨੁਸਾਰ ਉਸ ਨੇ ਉਸ ਨੂੰ ਬਰੀ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਸੀ। 9, 1980. ਇਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਪੰਜਾਬ ਰਾਜ ਨੇ ਵਿਦਵਾਨ ਸੈਸ਼ਨ ਜੱਜ, ਲੁਧਿਆਣਾ ਦੁਆਰਾ ਬਰੀ ਕੀਤੇ ਜਾਣ ਦੇ ਹੁਕਮਾਂ ਵਿਰੁੱਧ ਅਪੀਲ ਦਾਇਰ ਕੀਤੀ। ਇਸ ਅਪੀਲ ਦੀ ਸੁਣਵਾਈ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਡਿਵੀਜ਼ਨ ਬੈਂਚ ਨੇ ਕੀਤੀ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਸੀ.ਐਸ. ਟਿਵਾਣਾ, ਜੇ. ਅਤੇ ਮੈਂ ਸ਼ਾਮਲ ਸੀ। ਧਿਰਾਂ ਦੇ ਵਕੀਲ ਨੂੰ ਸੁਣਨ ਤੋਂ ਬਾਅਦ, ਇਸ ਅਪੀਲ ਨੂੰ ਫੈਸਲੇ ਲਈ ਵੱਡੇ ਬੈਂਚ ਕੋਲ ਭੇਜਿਆ ਗਿਆ ਸੀ, - 20 ਮਈ, 1982 ਦੇ ਸੰਦਰਭ ਆਦੇਸ਼ ਦੁਆਰਾ।

(2) ਇਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਸਾਹਮਣੇ ਆਉਣ ਵਾਲੇ ਕਾਰਨਾਂ ਕਰਕੇ, ਤੱਥਾਂ ਦਾ ਸੁਤੰਤਰ ਬਿਰਤਾਂਤ ਦੇ ਕੇ ਇਸ ਨਿਰਣੇ ਦੀ ਇਕਸਾਰਤਾ ਨੂੰ ਕਾਇਮ ਰੱਖਣਾ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ। ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਜ਼ਿਕਰ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ, ਸ਼੍ਰੀਮਤੀ. ਕਮਲ ਕਾਂਤਾ (ਮ੍ਰਿਤਕ) ਉਮਰ ਕਰੀਬ 16 ਸਾਲ ਦਾ ਵਿਆਹ ਇੰਦਰ ਮੋਹਨ ਪੁੱਤਰ ਸ਼੍ਰੀਮਤੀ ਨਾਲ ਹੋਇਆ ਸੀ। ਸਾਵਿਤਰੀ ਦੇਵੀ, ਮੰਜੂਦਾ ਘਟਨਾ ਤੋਂ ਲਗਭਗ 6 ਮਹੀਨੇ ਪਹਿਲਾਂ ਦੇਸ਼ੀ-ਜਵਾਬਦਾਰ। ਦੱਸਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਦੇਸ਼ੀ ਮ੍ਰਿਤਕਾ ਵੱਲੋਂ ਵਿਆਹ ਸਮੇਂ ਲਿਆਂਦੇ ਦਾਜ ਤੋਂ ਸੰਤੁਸ਼ਟ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਇਸਤਰਾਸਾ ਪੱਖ ਇਹ ਹੈ ਕਿ 11 ਨਵੰਬਰ, 1979 ਨੂੰ ਸਵੇਰੇ 10.00 ਵਜੇ ਦੇ ਕਰੀਬ ਸ਼੍ਰੀਮਤੀ ਡਾ. ਕਮਲ ਕਾਂਤਾ ਅਤੇ ਮੁਲਜ਼ਮ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਘਰ ਮੌਜੂਦ ਸਨ। ਮੁਲਜ਼ਮ ਦਾ ਪਤੀ ਨੰਦ ਕਿਸ਼ੋਰ ਸਤਿਸੰਗ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਹੋਣ ਗਿਆ ਸੀ। ਮੁਲਜ਼ਮ ਨੇ ਪੁੱਛਿਆ ਸ਼੍ਰੀਮਤੀ ਕਮਲ ਕਾਂਤਾ ਨੇ ਉਸ ਲਈ ਚਾਹ ਤਿਆਰ ਕੀਤੀ ਅਤੇ ਬਾਅਦ ਵਾਲੇ ਨੇ ਘਰ ਦੇ ਵਿਹੜੇ ਵਿਚ ਅੰਗੀਥ ਟੀਨ ਦੀ ਰੋਸ਼ਨੀ ਕੀਤੀ ਅਤੇ ਉਬਲਣ ਲਈ ਉਸ ਉੱਤੇ ਪਾਣੀ ਵਾਲਾ ਘੜਾ ਰੱਖਿਆ। ਇਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ, ਸ਼੍ਰੀਮਤੀ. ਕਮਲ ਕਾਂਤਾ ਖੰਡ ਲਿਆਉਣ ਦੇ ਇਰਾਦੇ ਨਾਲ ਰਸੋਈ ਵਿਚ ਦਾਖਲ ਹੋਈ ਤਾਂ ਉਸ ਨੇ ਦੇਖਿਆ ਕਿ ਦੇਸ਼ੀ ਰਸੋਈ ਵਿਚ ਉਸ ਦਾ ਪਿੱਛਾ ਕਰ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਮੁਲਜ਼ਮਾਂ

State of Punjab v. Savitri Devi (S. S. Dewan, J.)

ਨੇ ਸ਼੍ਰੀਮਤੀ ਨੂੰ ਗਾਲ਼ਾਂ ਕੱਢਣੀਆਂ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿੱਤੀਆਂ। ਕਮਲ ਕਾਂਤਾ ਅਤੇ ਉਸ ਨੂੰ ਕਿਹਾ ਕਿ ਉਹ ਉਸ ਨੂੰ ਅੱਗ ਲਗਾ ਦੇਵੇਗਾ। ਇਹ ਸ਼ਬਦ ਕਹਿਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ, ਉਸਨੇ ਇੱਕ ਡੱਬਾ ਚੁੱਕਿਆ, ਸ਼੍ਰੀਮਤੀ ਦੇ ਕੱਪੜਿਆਂ 'ਤੇ ਮਿੱਟੀ ਦਾ ਤੇਲ ਛਿੜਕ ਦਿੱਤਾ। ਕਮਲ ਕਾਂਤਾ ਅਤੇ ਉਸ ਨੂੰ ਮਾਚਿਸ ਦੀ ਸੋਟੀ ਨਾਲ ਅੱਗ ਲਗਾ ਦਿੱਤੀ। ਸ਼੍ਰੀਮਤੀ ਕਾਂਤਾ ਆਪਣੇ ਕੱਪੜਿਆਂ ਨੂੰ ਅੱਗ ਲਾ ਕੇ ਰਸੋਈ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਆਈ ਅਤੇ ਅੱਗ ਬੁਝਾਉਣ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਵਿੱਚ ਭੱਜਣ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕੀਤੀ ਅਤੇ ਇਸੇ ਦੌਰਾਨ ਉਹ ਠੋਕਰ ਖਾ ਕੇ ਗਲੀ ਵਿੱਚ ਡਿੱਗ ਪਈ। ਉਸ ਦੇ ਪਤੀ ਇੰਦਰ ਮੋਹਨ ਅਤੇ ਗੁਆਂਢ 'ਚ ਰਹਿੰਦੇ ਕੁਝ ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਨੇ ਉਸ 'ਤੇ ਰੇਤ ਪਾ ਕੇ ਅੱਗ ਬੁਝਾਈ।

(3) ਸ਼੍ਰੀਮਤੀ ਕਮਲ ਕਾਂਤਾ ਨੂੰ ਉਸਦੇ ਪਤੀ ਨੇ ਸੀ.ਐਮ.ਸੀ. ਹਸਪਤਾਲ ਲੁਧਿਆਣਾ ਵਿਖੇ ਦਾਖਲ ਕਰਵਾਇਆ ਜਿੱਥੇ ਉਸਨੂੰ ਸਵੇਰੇ 11.10 ਵਜੇ ਦੇ ਕਰੀਬ ਦਾਖਲ ਕਰਵਾਇਆ ਗਿਆ, ਹਸਪਤਾਲ ਵਿੱਚ ਉਸਦੀ ਜਾਂਚ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਡਾ.ਆਰ.ਕੇ.ਪਾਂਡੇ ਨੇ ਥਾਣਾ ਡਵੀਜ਼ਨ ਨੰਬਰ 3, ਲੁਧਿਆਣਾ ਦੇ ਸਟੇਸ਼ਨ ਹਾਊਸ ਅਫਸਰ ਨੂੰ ਸੂਚਿਤ ਕੀਤਾ। ਸਬ-ਇੰਸਪੈਕਟਰ ਮਨੋਹਰ ਲਾਲ, ਸਟੇਸ਼ਨ ਹਾਊਸ ਅਫਸਰ, ਥਾਣਾ ਸਨਅਤੀ ਖੇਤਰ, ਲੁਧਿਆਣਾ ਸ਼ਾਮ 5.30 ਵਜੇ ਦੇ ਕਰੀਬ ਸੀਐਮਸੀ ਹਸਪਤਾਲ ਪਹੁੰਚੇ, ਕਮਲ ਕਾਂਤਾ ਦੇ ਬਿਆਨ ਦਰਜ ਕਰਨ ਲਈ, ਜੋ ਉਸ ਸਮੇਂ ਹਸਪਤਾਲ ਦੇ ਬਰਨ-ਯੂਨਿਟ ਵਿੱਚ ਪਈ ਸੀ। ਡਾਕਟਰ ਰਾਕੇਸ਼ ਖਜ਼ਾਨਚੀ, ਰਜਿਸਟਰਾਰ, ਸਰਜਰੀ ਵਿਭਾਗ, ਨੇ ਸ਼ਾਮ 5.50 ਵਜੇ ਸਬ-ਇੰਸਪੈਕਟਰ ਮਨੋਹਰ ਲਾਲ ਨੂੰ ਬਿਆਨ ਦੇਣ ਲਈ ਉਸ ਨੂੰ ਫਿੱਟ ਘੋਸ਼ਿਤ ਕੀਤਾ, ਫਿਰ ਉਸ ਦਾ ਬਿਆਨ, ਪ੍ਰਦਰਸ਼ਨੀ PQ, ਜੋ ਕਿ ਰਸਮੀ ਪਹਿਲੀ ਸੂਚਨਾ ਰਿਪੋਰਟ ਦਾ ਆਧਾਰ ਬਣਿਆ, ਪ੍ਰਦਰਸ਼ਨੀ PQ/2 ਦਰਜ ਕੀਤਾ। ਸ਼ਾਮ 6.45 ਵਜੇ ਦੇ ਕਰੀਬ ਥਾਣੇਦਾਰ ਮਨੋਹਰ ਲਾਲ ਸ਼ਾਮ 7 ਵਜੇ ਦੇ ਕਰੀਬ ਦੋਸ਼ੀ ਦੇ ਘਰ ਗਿਆ ਅਤੇ - ਕਚਹਿਰੀ ਦੇ ਵਿਹੜੇ 'ਚੋਂ ਰਸੋਈ 'ਚ ਪਿਆ ਕਰੀਬ 2 ਲੀਟਰ ਮਿੱਟੀ ਦਾ ਤੇਲ ਅਤੇ ਇਕ *ਚੁੰਨੀ ਜੋ ਕਿ ਅੰਸ਼ਕ ਤੌਰ 'ਤੇ ਸੜੀ ਹੋਈ ਸੀ, ਨੂੰ ਬਰਾਮਦ ਕੀਤਾ।* ਘਰ ਦੇ, ਮਨੋਹਰ ਲਾਲ ਨੇ ਸ਼੍ਰੀਮਤੀ ਦੀ ਮੌਤ ਦੀ ਘੋਸ਼ਣਾ ਰਿਕਾਰਡ ਕਰਨ ਲਈ ਅਰਜ਼ੀ ਦਾਖਲ ਕੀਤੀ। ਕਮਲ ਕਾਂਤਾ। ਸ਼੍ਰੀ ਏ.ਸੀ. ਅਗਰਵਾਲ, ਜੁਡੀਸ਼ੀਅਲ ਮੈਜਿਸਟ੍ਰੇਟ ਦਰਜਾ 1, ਲੁਧਿਆਣਾ, ਦੁਪਹਿਰ 2.30 ਵਜੇ ਦੇ ਕਰੀਬ ਉਸ ਦੇ ਬਿਆਨ ਦਰਜ ਕਰਨ ਲਈ ਹਸਪਤਾਲ ਗਏ ਪਰ ਉਹ ਬਿਆਨ ਦੇਣ ਲਈ ਅਯੋਗ ਪਾਈ ਗਈ। ਸ਼੍ਰੀਮਤੀ ਕਮਲ ਕਾਂਤਾ ਦੀ ਮੌਤ 14 ਨਵੰਬਰ, 1979 ਨੂੰ ਸਵੇਰੇ 3 ਵਜੇ ਦੇ ਕਰੀਬ ਹਸਪਤਾਲ ਵਿੱਚ ਹੋ ਗਈ ਸੀ, ਸਬ-ਇੰਸਪੈਕਟਰ ਨੇ ਜਾਂਚ ਕੀਤੀ ਅਤੇ ਲਾਸ਼ ਨੂੰ ਪੋਸਟਮਾਰਟਮ ਲਈ ਮੁਰਦਾਘਰ ਵਿੱਚ ਭੇਜ ਦਿੱਤਾ।

(4) ਸਿਵਲ ਹਸਪਤਾਲ ਲੁਧਿਆਣਾ ਦੇ ਮੈਡੀਕਲ ਅਫਸਰ ਡਾ: ਸੁਰੇਸ਼ ਕੁਮਾਰ ਨੇ ਮ੍ਰਿਤਕਾ ਦੀ ਲਾਸ਼ ਦਾ ਪੋਸਟਮਾਰਟਮ ਕਰਵਾਇਆ। ਕਮਲ ਕਾਂਤਾ ਅਤੇ ਹੇਠ ਲਿਖਿਆਂ ਨੂੰ ਪਾਇਆ: -

“ਸਿਰ, ਗੋਡੇ ਦੇ ਸੱਜੇ ਜੋੜ ਦੇ ਹਿੱਸੇ, ਸੱਜੀ ਬਾਂਹ ਅਤੇ ਸੱਜਾ ਪੈਰ ਨੂੰ ਛੱਡ ਕੇ ਸਾਰਾ ਸਰੀਰ ਸੜ ਗਿਆ ਸੀ। ਦੋ ਹੇਠਲੇ ਹਿੱਸੇ 'ਤੇ ਬਰਨ ਸੈਪਟਿਕ ਬਣ ਗਈ ਸੀ ਪੇਟ ਅਤੇ ਪਿੱਠ. ਸੜੀ ਹੋਈ ਲਾਸ਼ 90 ਫੀਸਦੀ ਤੋਂ ਵੱਧ ਸੀ। ਮੱਥੇ ਦੇ ਉੱਪਰ ਵਾਲਾਂ ਦੀ ਰੇਖਾ 'ਤੇ ਸੜੇ ਹੋਏ ਵਾਲ ਸਨ।

ਵਿਭਾਜਨ ਕਰਨ 'ਤੇ, ਮੈਂ ਪਾਇਆ ਕਿ ਦਿਮਾਗ ਦੀ ਝਿੱਲੀ ਸੰਕੁਚਿਤ ਸੀ। ਪਲੂਰਾ ਵੀ ਭੀੜਾ ਸੀ। ਦੋਵੇਂ ਫੇਫੜੇ ਵੀ ਭੀੜੇ ਪਾਏ ਗਏ।

ਮੌਤ ਵਿਆਪਕ ਜਲਣ ਦੇ ਨਤੀਜੇ ਵਜੋਂ ਸਦਮੇ ਕਾਰਨ ਹੋਈ ਮੰਨੀ ਜਾਂਦੀ ਸੀ ਜੋ ਕੁਦਰਤ ਦੇ ਆਮ ਕੋਰਸ ਵਿੱਚ ਮੌਤ ਦਾ

ਕਾਰਨ ਬਣਨ ਲਈ ਕਾਫੀ ਸਨ। ਲੋੜੀਂਦੀ ਜਾਂਚ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਦੋਸ਼ੀ ਦਾ ਚਲਾਨ ਪੇਸ਼ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ।

(5) ਇਸਤਰਾਸਾ ਪੱਖ ਨੇ ਹਾਲਾਤੀ ਸਬੂਤ ਦੇ ਆਪਣੇ ਕੇਸ ਨੂੰ ਸਥਾਪਿਤ ਕਰਨ ਲਈ 8 ਗਵਾਹਾਂ ਤੋਂ ਪੁੱਛਗਿੱਛ ਕੀਤੀ। ਜ਼ਾਬਤੇ ਦੀ ਧਾਰਾ 313 ਦੇ ਤਹਿਤ ਆਪਣੇ ਬਿਆਨ ਵਿੱਚ, ਦੋਸ਼ੀ-ਜਵਾਬਦਾਰ ਨੇ ਇਸਤਰਾਸਾ ਦੇ ਦੋਸ਼ਾਂ ਤੋਂ ਇਨਕਾਰ ਕੀਤਾ ਅਤੇ ਅਲੀਬੀ ਦੀ ਦਲੀਲ ਕੀਤੀ ਅਤੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਉਸ ਨੂੰ ਮ੍ਰਿਤਕ ਦੇ ਮਾਤਾ-ਪਿਤਾ ਨਾਲ ਦੁਸ਼ਮਣੀ ਕਾਰਨ ਝੂਠਾ ਫਸਾਇਆ ਗਿਆ ਸੀ।

(6) ਰਿਕਾਰਡ ਤੋਂ ਇਹ ਜਾਪਦਾ ਹੈ ਕਿ ਉੱਤਰਦਾਤਾ ਦੀ ਸਜ਼ਾ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਮਰਨ ਵਾਲੇ ਘੋਸ਼ਣਾ ਦੀ ਭਰੋਸੇਯੋਗਤਾ 'ਤੇ ਨਿਰਭਰ ਕਰਦੀ ਹੈ, ਪ੍ਰਦਰਸ਼ਨੀ PQ, ਕਥਿਤ ਤੌਰ 'ਤੇ ਮ੍ਰਿਤਕ ਸ਼੍ਰੀਮਤੀ ਦੁਆਰਾ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ। ਕਮਲ ਕਾਂਤਾ। ਇਸ ਮਰਨ ਵਾਲੇ ਐਲਾਨ ਨੂੰ ਵਿਦਵਾਨ ਸੈਸ਼ਨ ਜੱਜ ਨੇ ਇਹ ਕਹਿ ਕੇ ਰੱਦ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਸੀ ਕਿ ਇਹ ਸ਼ੱਕੀ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਤਾਵਾਂ ਪੇਸ਼ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਲਈ ਸਿੱਖਿਅਤ ਵਕੀਲ ਦੀਆਂ ਦਲੀਲਾਂ ਕੁਦਰਤੀ ਤੌਰ 'ਤੇ ਪ੍ਰਦਰਸ਼ਨੀ PQ ਦੀ ਭਰੋਸੇਯੋਗਤਾ ਦੇ ਦੁਆਲੇ ਕੇਂਦਰਿਤ ਹਨ - ਹਸਪਤਾਲ ਵਿੱਚ ਸਬ-ਇੰਸਪੈਕਟਰ ਮਨੋਹਰ ਲਾਈ, ਪੀਡਬਲਯੂ, ਦੁਆਰਾ ਦਰਜ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਮਰਨ ਵਾਲਾ ਘੋਸ਼ਣਾ। ਉਸ ਵੱਲੋਂ ਇਹ ਦਲੀਲ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਸੀ ਕਿ ਵਿਦਵਾਨ ਸੈਸ਼ਨ ਜੱਜ ਨੇ ਮੌਤ ਦੇ ਐਲਾਨ ਨੂੰ ਰੱਦ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਗਲਤੀ ਕੀਤੀ ਹੈ ਜੋ ਕਿ ਸਹੀ ਅਤੇ ਸਵੈ-ਇੱਛਤ ਸੀ ਅਤੇ ਜਿਸ ਦੀ ਸਹੀ ਗਵਾਹੀ ਡਾਕਟਰ ਦੁਆਰਾ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਸੀ। ਦੂਜੇ ਪਾਸੇ, ਜਵਾਬਦੇਹ ਦੇ ਵਕੀਲ ਨੇ ਦਲੀਲ ਦਿੱਤੀ ਕਿ ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਹੇਠਲੀ ਅਦਾਲਤ ਦੁਆਰਾ ਦਿੱਤੇ ਕਾਰਨਾਂ ਅਤੇ ਹਾਲਾਤਾਂ ਨੂੰ ਉਜਾਗਰ ਕੀਤੇ ਬਿਨਾਂ ਅਪੀਲ ਵਿੱਚ ਬਰੀ ਕਰਨ ਦੇ ਹੁਕਮ ਵਿੱਚ ਦਖਲ ਨਹੀਂ ਦੇ ਸਕਦੀ ਅਤੇ ਨਿਸ਼ਚਤ ਤੌਰ 'ਤੇ ਅਜਿਹੇ ਕੇਸ ਵਿੱਚ ਨਹੀਂ ਜਿੱਥੇ ਦੋ ਵਿਚਾਰ ਹੋਣ। ਸੰਭਵ ਹੈ। ਇਹ ਵੀ ਜ਼ੋਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਸੀ ਕਿ ਮੌਤ ਦਾ ਐਲਾਨ ਸ਼ੱਕੀ ਹਾਲਾਤਾਂ ਵਿੱਚ ਦਰਜ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ, ਜੋ ਇਹ ਦਰਸਾਉਂਦਾ ਸੀ ਕਿ ਇਹ ਮ੍ਰਿਤਕ ਦੁਆਰਾ ਸਵੈ-ਇੱਛਤ ਜਾਂ ਸੱਚਾ ਖੁਲਾਸਾ ਨਹੀਂ ਸੀ ਬਲਕਿ ਉਸਦੇ ਰਿਸ਼ਤੇਦਾਰਾਂ ਦੁਆਰਾ ਸਿਖਾਉਣ ਅਤੇ ਪ੍ਰੇਰਿਤ ਕਰਨ ਦਾ ਨਤੀਜਾ ਸੀ।

(7) ਮਰਨ ਵਾਲਾ ਘੋਸ਼ਣਾ ਬਿਨਾਂ ਸ਼ੱਕ ਐਵੀਡੈਂਸ ਐਕਟ ਦੇ ਐਸ. 32 ਦੇ ਤਹਿਤ ਮੰਨਣਯੋਗ ਹੈ ਅਤੇ ਸਹੁੰ 'ਤੇ ਬਿਆਨ ਨਹੀਂ ਹੈ ਤਾਂ ਜੋ ਇਸਦੀ ਸੱਚਾਈ ਨੂੰ ਜਿਰ੍ਹਾ-ਜਾਂਚ ਦੁਆਰਾ ਪਰਖਿਆ ਜਾ ਸਕੇ, ਅਦਾਲਤਾਂ ਨੂੰ ਬਿਆਨ ਦੀ ਸਭ ਤੋਂ ਨਜ਼ਦੀਕੀ ਨਜ਼ਰੀਏ ਦੀ ਸਖਤ ਜਾਂਚ ਨੂੰ ਲਾਗੂ ਕਰਨਾ ਹੋਵੇਗਾ।

State of Punjab v. Savitri Devi (S. S. Dewan, J.)

ਇਸ 'ਤੇ ਕਾਰਵਾਈ ਕਰਨ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ. ਜਦੋਂ ਕਿ ਮਰਨ ਵਾਲੇ ਵਿਅਕਤੀ ਦੇ ਸ਼ਬਦਾਂ ਨਾਲ ਬਹੁਤ ਗੰਭੀਰਤਾ ਅਤੇ ਪਵਿੱਤਰਤਾ ਜੁੜੀ ਹੋਈ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਮੌਤ ਦੇ ਕੱਢੇ 'ਤੇ ਮੌਜੂਦਾ ਵਿਅਕਤੀ ਦੁਆਰਾ ਬੁਨ ਬੋਲਣ ਜਾਂ ਕੋਈ ਕੇਸ ਰਚਣ ਦੀ ਸੰਭਾਵਨਾ ਨਹੀਂ ਹੈ ਤਾਂ ਜੋ ਕਿਸੇ ਬੇਕਸੂਰ ਵਿਅਕਤੀ ਨੂੰ ਫਸਾਇਆ ਜਾ ਸਕੇ, ਫਿਰ ਵੀ ਅਦਾਲਤ ਨੂੰ ਇਸ ਤੋਂ ਸਾਵਧਾਨ ਰਹਿਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਮ੍ਰਿਤਕ ਦਾ ਬਿਆਨ ਜਾਂ ਤਾਂ ਟਿਊਸ਼ਨ, ਪ੍ਰੋਰਣਾ ਜਾਂ ਮਰਨ ਵਾਲੇ ਵਿਅਕਤੀ ਦੀ ਕਲਪਨਾ ਦਾ ਨਤੀਜਾ ਹੈ। ਅਦਾਲਤ ਨੂੰ ਇਸ ਗੱਲ ਦੀ ਤਸੱਲੀ ਹੋਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ ਕਿ ਮ੍ਰਿਤਕ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਹਮਲਾਵਰ ਨੂੰ ਦੇਖਣ ਅਤੇ ਉਸ ਦੀ ਪਛਾਣ ਕਰਨ ਦਾ ਸਪੱਸ਼ਟ ਮੌਕਾ ਮਿਲਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਮ੍ਰਿਤਕ ਬਿਆਨ ਦੇਣ ਲਈ ਫਿੱਟ ਸਥਿਤੀ ਵਿੱਚ ਸੀ ਅਤੇ ਇਹ ਕਿ ਉਹ ਬਿਨਾਂ ਕਿਸੇ ਪ੍ਰਭਾਵ ਜਾਂ ਗੁੱਸੇ ਦੇ ਬਿਆਨ ਦੇ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਇੱਕ ਵਾਰ ਜਦੋਂ ਅਦਾਲਤ ਦੀ ਤਸੱਲੀ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਕਿ ਮੌਤ ਦਾ ਐਲਾਨ ਸੱਚ ਹੈ ਅਤੇ ਸਵੈ-ਇੱਛਤ ਹੈ, ਇਹ ਬਿਨਾਂ ਕਿਸੇ ਪੁਸ਼ਟੀ ਦੇ ਦੋਸ਼ੀ ਠਹਿਰਾਉਣ ਲਈ ਕਾਫੀ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਵਿਸ਼ੇ 'ਤੇ ਕਾਨੂੰਨ ਨੂੰ *ਖੁਸ਼ਹਾਲ ਰਾਓ ਬਨਾਮ ਬੰਬਈ ਸਟੇਟ*, (1) ਵਿੱਚ ਭਾਰਤ ਦੀ ਸੁਪਰੀਮ ਕੋਰਟ ਦੇ ਲਾਰਡਸ਼ਿਪਾਂ ਦੁਆਰਾ ਸਪੱਸ਼ਟ ਅਤੇ ਸਪੱਸ਼ਟ ਤੌਰ 'ਤੇ ਘੋਸ਼ਿਤ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ।

(8) ਮੈਂ ਹੁਣ ਉੱਪਰ ਦੱਸੇ ਸਿਧਾਂਤ ਦੀ ਰੋਸ਼ਨੀ ਵਿੱਚ ਮਰਨ ਵਾਲੇ ਘੋਸ਼ਣਾ, ਪ੍ਰਦਰਸ਼ਨੀ PQ ਦੀ ਜਾਂਚ ਕਰਾਂਗਾ। ਸ਼ੁਰੂ ਕਰਨ ਲਈ, ਮੈਂ ਅਟੈਡੋਟ ਕਾਰਕਾਂ ਦੇ ਆਲੇ ਦੁਆਲੇ ਦੇ ਹਾਲਾਤਾਂ ਨਾਲ ਨਜਿੱਠਣਾ ਚਾਹਾਂਗਾ ਜੋ ਹਸਪਤਾਲ ਵਿੱਚ ਮਰਨ ਦੀ ਘੋਸ਼ਣਾ, ਪ੍ਰਦਰਸ਼ਨੀ PQ ਵਿੱਚ ਸਮਾਪਤ ਹੋਏ। ਇਸਤਰਾਸਾ ਪੱਖ ਦੇ ਸਬੂਤਾਂ ਤੋਂ ਸਪੱਸ਼ਟ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਡਾ.ਆਰ.ਕੇ.ਪਾਂਡੇ ਨੇ ਸੂਚਨਾ, ਪ੍ਰਦਰਸ਼ਨੀ ਪੀ.ਐਲ., ਥਾਣਾ ਡਵੀਜ਼ਨ ਨੰਬਰ 3, ਲੁਧਿਆਣਾ ਨੂੰ ਭੇਜੀ ਸੀ, ਪਰ ਪੁਲਿਸ ਤੰਤਰ ਸ਼ਾਮ 5 ਵਜੇ ਤੱਕ ਵੀ ਨਹੀਂ ਹਿੱਲਿਆ, ਸਬ-ਇੰਸਪੈਕਟਰ ਮਨੋਹਰ ਲਾਲ, ਸਟੇਸ਼ਨ ਹਾਊਸ ਅਫ਼ਸਰ ਸ. , ਥਾਣਾ ਡਵੀਜ਼ਨ ਨੰਬਰ 6, ਲੁਧਿਆਣਾ ਦੀ ਪੁਲਿਸ ਸ਼ਾਮ 5.45 ਵਜੇ ਸ਼੍ਰੀਮਤੀ ਦੇ ਬਿਆਨ ਦਰਜ ਕਰਨ ਲਈ ਹਸਪਤਾਲ ਪਹੁੰਚੀ। ਕਮਲ ਕਾਂਤਾ। ਡਾ: ਰਾਕੇਸ਼ ਖਜ਼ਾਨਚੀ ਨੇ ਸ਼ਾਮ 5.50 'ਤੇ ਬਿਆਨ ਦੇਣ ਲਈ ਉਸ ਨੂੰ ਫਿੱਟ ਘੋਸ਼ਿਤ ਕੀਤਾ ਅਤੇ ਫਿਰ ਸਬ-ਇੰਸਪੈਕਟਰ ਨੇ ਉਸ ਦਾ ਬਿਆਨ ਦਰਜ ਕੀਤਾ, ਪ੍ਰਦਰਸ਼ਨੀ ਪੀ.ਕਿਊ ਡਾ. ਰਾਕੇਸ਼ ਖਜ਼ਾਨਚੀ ਨੇ ਉਸ ਬਿਆਨ 'ਤੇ ਆਪਣਾ ਸਰਟੀਫਿਕੇਟ ਜੋੜਿਆ ਕਿ ਸ਼੍ਰੀਮਤੀ।' ਕਮਲ ਕਾਂਤਾ ਹੋਸ਼ ਵਿੱਚ ਰਹੀ, ਜਦੋਂ ਕਿ ਉਸਦੇ ਬਿਆਨ ਦਰਜ ਕੀਤੇ ਜਾ ਰਹੇ ਸਨ। ਡਾ: ਖਜ਼ਾਨਚੀ ਦੇ ਬਿਆਨ ਤੋਂ ਇਹ ਵੀ ਉੱਭਰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਿਨਾਂ ਵਿਚ ਮਰੀਜ਼ਾਂ ਦੇ ਦੋਸਤ ਅਤੇ ਰਿਸ਼ਤੇਦਾਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਦੁਪਹਿਰ 3 ਵਜੇ ਤੋਂ ਸ਼ਾਮ 5 ਵਜੇ ਤੱਕ ਹਸਪਤਾਲ ਵਿਚ ਮਿਲਣ ਜਾ ਸਕਦੇ ਸਨ, ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਇਸ ਬਿਆਨ ਤੋਂ ਪ੍ਰਗਟ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਪ੍ਰਦਰਸ਼ਨੀ PQ, ਮ੍ਰਿਤਕ ਦੇ ਰਿਸ਼ਤੇਦਾਰਾਂ ਨੂੰ ਉਸ ਨੂੰ ਮਿਲਣ ਅਤੇ ਉਸ ਨਾਲ ਗੱਲ ਕਰਨ ਦਾ ਮੌਕਾ ਮਿਲਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਰਿਕਾਰਡ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ। ਇੱਥੇ ਇਹ ਤੱਥ ਵੀ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਹੈ ਕਿ ਡਾ. ਖਜ਼ਾਨਚੀ ਨੇ ਕਿਹਾ ਹੈ ਕਿ ਸ਼੍ਰੀਮਤੀ ਨੂੰ ਗਲੂਕੋਜ਼ ਦੇਣਾ ਜਾਰੀ ਰੱਖਿਆ ਗਿਆ ਸੀ। ਇਸ ਦੌਰਾਨ ਕਮਲ ਕਾਂਤਾ ਵੱਲੋਂ ਉਸ ਦੇ ਬਿਆਨ ਦਰਜ ਕੀਤੇ ਜਾ ਰਹੇ ਸਨ ਪਰ ਸਬ-ਇੰਸਪੈਕਟਰ ਮਨੋਹਰ ਲਾਲ ਵੱਲੋਂ ਉਸ ਨੂੰ ਬੁਨਾ ਦੱਸਿਆ ਗਿਆ ਹੈ, ਜਿਸ ਨੇ ਸਪੱਸ਼ਟ ਕਿਹਾ ਹੈ ਕਿ ਉਸ ਦੇ ਬਿਆਨ ਦਰਜ ਕਰਨ ਸਮੇਂ ਉਸ ਨੂੰ ਗਲੂਕੋਜ਼ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਸੀ। ਸਬ-ਇੰਸਪੈਕਟਰ ਨੇ ਦਰਜ ਕਰਵਾਈ ਤਾਂ ਡਾਕਟਰ ਨੂੰ ਪਤਾ ਨਹੀਂ

(1) ਏਆਈਆਰ 1958 ਐਸਸੀ 22.

ਉਸ ਦਾ ਬਿਆਨ ਆਪਣੇ ਹੱਥ ਵਿਚ ਜਾਂ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਪੁਲਿਸ ਅਧਿਕਾਰੀ ਨੂੰ ਲਿਖਿਆ। ਇਹ ਸਾਰੇ ਕਾਰਕ ਇਹ ਸਪੱਸ਼ਟ ਕਰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਡਾ. ਖਜ਼ਾਚੀ ਦੇ ਸੰਸਕਰਣ ਨੂੰ ਇੱਕ ਖੁਸ਼ਖਬਰੀ ਦੇ ਸੱਚ ਵਜੋਂ ਸਵੀਕਾਰ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਵਿਦਵਾਨ ਸੈਸ਼ਨ ਜੱਜ ਨੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਹਾਲਾਤਾਂ 'ਤੇ ਨਿਰਭਰ ਕਰਦਿਆਂ ਇਸ ਸਿੱਟੇ 'ਤੇ ਪਹੁੰਚਿਆ ਹੈ ਕਿ ਮ੍ਰਿਤਕ ਨੂੰ ਉਸਦੇ ਮਾਪਿਆਂ ਦੁਆਰਾ ਉਕਸਾਉਣ ਦੀ ਸੰਭਾਵਨਾ ਨੂੰ ਰੱਦ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਇੱਕ ਵਾਰ ਮਰਨ ਦੇ ਐਲਾਨ ਨੂੰ ਮੰਨਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਕੋਈ ਕਾਨੂੰਨੀ ਸਬੂਤ ਨਹੀਂ ਬਚਦਾ ਜਿਸ ਦੇ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਦੋਸ਼ੀ-ਜਵਾਬਕਰਤਾ ਨੂੰ ਦੋਸ਼ੀ ਠਹਿਰਾਇਆ ਜਾ ਸਕੇ।

(9) ਇਸਤਗਾਸਾ ਪੱਖ ਦਾ ਕੇਸ ਵੀ ਅਜਿਹੀ ਸਪੱਸ਼ਟ ਕਮਜ਼ੋਰੀ ਨਾਲ ਜੂਝਦਾ ਹੈ ਕਿ ਉਸ 'ਤੇ ਕੋਈ ਦੋਸ਼ੀ ਠਹਿਰਾਇਆ ਨਹੀਂ ਜਾ ਸਕਦਾ ਸੀ। ਜੇ ਸਭ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਅੱਖ ਨੂੰ ਫੜਦਾ ਹੈ ਉਹ ਹੈ ਇਸਤਗਾਸਾ ਪੱਖ ਦੀ ਤਰਫੋਂ ਪੇਸ਼ ਕੀਤੇ ਗਏ ਸੰਸਕਰਣ ਦੀ ਪੋਟੈਂਟ ਅਸੰਭਵਤਾ। ਮ੍ਰਿਤਕ ਦੇ ਬਿਆਨ ਤੋਂ ਪਤਾ ਲੱਗਾ ਹੈ ਕਿ ਜਦੋਂ ਮ੍ਰਿਤਕ ਚਾਹ ਬਣਾਉਣ ਲਈ ਖੰਡ ਲੈਣ ਰਸੋਈ 'ਚ ਗਈ ਤਾਂ ਕਥਿਤ ਦੋਸ਼ੀ ਨੇ ਉਸ ਦਾ ਪਿੱਛਾ ਕੀਤਾ ਅਤੇ ਗਾਲ੍ਹਾਂ ਕੱਢਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਡੱਬਾ ਚੁੱਕ ਕੇ ਉਸ ਦੇ ਕੱਪੜਿਆਂ 'ਤੇ ਮਿੱਟੀ ਦਾ ਤੇਲ ਛਿੜਕ ਕੇ ਮਾਚਿਸ ਦੇ ਡੰਡੇ ਨਾਲ ਅੱਗ ਲਗਾ ਦਿੱਤੀ। ਮ੍ਰਿਤਕ ਦਾ ਇਹ ਸੰਸਕਰਣ ਅਸੰਭਵ ਜਾਪਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਸੋਮ ਨਾਥ (ਡੀਡਬਲਯੂ) ਦੁਆਰਾ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ, ਜੋ ਕਿ ਘਟਨਾ ਦੇ ਤੁਰੰਤ ਬਾਅਦ, ਉਸਦੀ ਪੁੱਛਗਿੱਛ 'ਤੇ ਸ਼ੀਮਤੀ। ਕਮਲ ਕਾਂਤਾ ਨੇ ਉਸ ਨੂੰ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਉਸ ਦੇ ਕੱਪੜਿਆਂ ਨੂੰ ਚੁੱਲ੍ਹੇ ਦੀ ਲਾਟ ਤੋਂ ਅੱਗ ਲੱਗ ਗਈ ਹੈ, ਸੱਚ ਜਾਪਦਾ ਹੈ। ਸ਼ੀਮਤੀ ਕਮਲ ਕਾਂਤਾ 16/17 ਸਾਲ ਦੀ ਮੁਟਿਆਰ ਸੀ। ਵਿਦਵਾਨ ਸੈਸ਼ਨ ਜੱਜ ਨੇ ਸਹੀ ਕਿਹਾ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਸਮਝ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਹੈ ਕਿ ਦੋਸ਼ੀ ਵੱਲੋਂ ਮ੍ਰਿਤਕ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਕੱਪੜਿਆਂ ਨੂੰ ਅੱਗ ਲਾਉਣ ਦੀ ਚਿਤਾਵਨੀ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ ਉਹ ਉਦੋਂ ਤੱਕ ਰਸੋਈ ਵਿੱਚ ਬੈਠੀ ਰਹੀ ਜਦੋਂ ਤੱਕ ਉਸ 'ਤੇ ਮਿੱਟੀ ਦਾ ਤੇਲ ਨਹੀਂ ਛਿੜਕਿਆ ਗਿਆ। ਅਤੇ ਉਸਦੇ ਕੱਪੜਿਆਂ ਨੂੰ ਅੱਗ ਲੱਗ ਗਈ। ਇਹ ਤੱਥ ਸੱਚਮੁੱਚ ਬਹੁਤ ਹੀ ਸੰਭਾਵਨਾ ਅਤੇ ਮੁਕੱਦਮੇ ਦੀ ਕਹਾਣੀ ਦੀ ਸੰਭਾਵਨਾ ਉੱਤੇ ਡੂੰਘੇ ਸ਼ੱਕ ਦੀ ਆਭਾ ਪੈਦਾ ਕਰਦੇ ਹਨ।

(10) ਇਹ ਬਿਆਨ ਵਿੱਚ ਰੱਖਿਆ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਬਰੀ ਕੀਤੇ ਜਾਣ ਦੇ ਵਿਰੁੱਧ ਇੱਕ ਅਪੀਲ ਹੈ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਬਰੀ ਕੀਤੇ ਜਾਣ ਦੇ ਫੈਸਲੇ ਨੂੰ ਸਿਰਫ ਇਸ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਨਹੀਂ ਰੱਖਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿ ਬੈਂਚ ਦਾ ਵਿਚਾਰ ਮੁਕੱਦਮੇ ਵਾਲੇ ਜੱਜ ਦੁਆਰਾ ਲਏ ਗਏ ਵਿਚਾਰ ਨਾਲੋਂ ਵੱਖਰਾ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਬਰੀ ਕੀਤੇ ਜਾਣ ਦੇ ਫੈਸਲੇ ਨੂੰ ਪਾਸੇ ਰੱਖਣ ਲਈ ਮਜ਼ਬੂਰ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਕਾਰਨ ਹੋਣੇ ਚਾਹੀਦੇ ਹਨ। ਗੁਣਾਂ ਦੇ ਆਧਾਰ 'ਤੇ, ਮੈਨੂੰ ਨਹੀਂ ਪਤਾ ਕਿ ਸਿੱਖਿਅਤ ਮੁਕੱਦਮੇ ਦੇ ਜੱਜ ਦੁਆਰਾ ਕੱਢੇ ਗਏ ਸਿੱਟੇ ਅਜਿਹੇ ਸਨ, ਜੋ ਸਬੂਤਾਂ ਤੋਂ ਨਹੀਂ ਲਏ ਜਾ ਸਕਦੇ ਸਨ। ਜੇਕਰ ਸਬੂਤਾਂ 'ਤੇ ਦੋ ਵਿਚਾਰ ਸੰਭਵ ਹੋ ਸਕਦੇ ਹਨ ਤਾਂ ਸਿੱਖਿਅਤ ਹੇਠਲੀ ਅਦਾਲਤ ਦੁਆਰਾ ਲਏ ਗਏ ਵਿਚਾਰ ਨੂੰ ਛੱਡਿਆ ਨਹੀਂ ਜਾ ਸਕਦਾ। ਬਰੀ ਕੀਤੇ ਜਾਣ ਦੇ ਖਿਲਾਫ ਅਪੀਲ ਵਿੱਚ ਦਖਲ ਦੇਣ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ, ਸੁਪਰੀਮ ਕੋਰਟ ਦੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਲਾਰਡਸ਼ਿਪਾਂ ਨੇ *ਖੇਡੂ ਮੋਹਟਨ ਅਤੇ ਹੋਰ ਬਨਾਮ ਰਾਜ ਓਜ ਬਿਹਾਰ*, (2) ਵਿੱਚ ਨਿਸ਼ਚਤ ਕੀਤਾ ਹੈ ਕਿ ਜਦੋਂ ਤੱਕ ਮੁਕੱਦਮੇ ਦੇ ਜੱਜ ਦੁਆਰਾ ਸਿੱਟਾ ਸਪੱਸ਼ਟ ਤੌਰ 'ਤੇ ਗਲਤ ਜਾਂ ਅਧਾਰਤ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ।

(2)

1970 ਕਾਰ 400

ਤੁਲ ਪਾਰ ਮਸ਼ੀਨ ਐਂਡ ਟੂਲ ਕੰਪਨੀ, ਫਰੀਦਾਬਾਦ ਬਨਾਮ ਸ਼੍ਰੀ ਜੋਗਿੰਦਰ ਪਾਲ,

ਵਰਕਮੈਨ ਅਤੇ ਹੋਰ (ਐਸ. ਐਸ. ਸੰਧਾਵਾਲੀਆ, ਸੀ. ਜੇ.)

ਕਾਨੂੰਨ ਦੇ ਗਲਤ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀਕੋਣ 'ਤੇ ਜਾਂ ਉਸ ਦੇ ਫੈਸਲੇ ਨਾਲ ਗੰਭੀਰ ਬੇਇਨਸਾਫੀ ਹੋਣ ਦੀ ਸੰਭਾਵਨਾ ਹੈ, ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਨੂੰ ਉਸ ਦੇ ਸਿੱਟੇ 'ਤੇ ਦਖਲ ਦੇਣ ਤੋਂ ਝਿਜਕਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਜੇਕਰ ਰਿਕਾਰਡ 'ਤੇ ਮੌਜੂਦ ਸਬੂਤਾਂ ਦੇ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਦੋ ਵਾਜਬ ਸਿੱਟਿਆਂ 'ਤੇ ਪਹੁੰਚਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਦੋਸ਼ੀ ਨੂੰ ਬਰੀ ਕਰਨ ਦੇ ਸਮਰਥਨ ਵਿਚ ਨਜ਼ਰੀਏ ਨੂੰ ਤਰਜੀਹ ਦਿੱਤੀ ਜਾਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ।

(11) ਰਾਜ ਦੀ ਤਰਫੋਂ ਸੰਬੋਧਿਤ ਕੀਤੀਆਂ ਗਈਆਂ ਦਲੀਲਾਂ ਦੇ ਸਬੂਤਾਂ ਨੂੰ ਦਰਸਾਉਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ, ਮੈਂ ਨਹੀਂ ਸਮਝਦਾ ਕਿ ਬਰੀ ਕੀਤੇ ਜਾਣ ਦੇ ਫੈਸਲੇ ਨੂੰ ਇੱਕ ਪਾਸੇ ਕਰਨ ਲਈ ਜ਼ਰੂਰੀ ਕਾਰਨ ਦੱਸੇ ਗਏ ਹਨ। ਸਿੱਖਿਅਤ ਮੁਕੱਦਮੇ ਦੇ ਜੱਜ ਦੇ ਵਿਚਾਰ ਨਾਲ ਸਹਿਮਤ ਹੁੰਦੇ ਹੋਏ, ਮੈਂ ਅਪੀਲ ਨੂੰ ਖਾਰਜ ਕਰਦਾ ਹਾਂ।

ਐਸ ਐਸ ਸੰਧਾਵਾਲੀਆ, ਚੀਫ਼ ਜਸਟਿਸ—ਮੈਂ ਸਹਿਮਤ ਹਾਂ।

CS ਤਿਵਾਨਾ, ਜੇ,—ਮੈਂ ਵੀ ਅੰਤਮ ਸਿੱਟੇ ਨਾਲ ਸਹਿਮਤ ਹਾਂ। ਡੈਸਕਲੇਮਰ:- ਸਥਾਨਕ ਭਾਸ਼ਾ ਵਿੱਚ ਅਨੁਵਾਦ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਨਿਆਂ ਨਿਰਣਾਂ ਕੇਵਲ ਮੁਕੱਦਮੇਬਾਜ਼ਾਂ ਲਈ ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਆਪਣੀ ਭਾਸ਼ਾ ਵਿੱਚ ਸਮਝਣ ਤੱਕ ਹੀ ਸੀਮਤ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸਦਾ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਉਦੇਸ਼ ਲਈ ਇਸਤੇਮਾਲ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ। ਸਾਰੇ ਵਿਹਾਰਕ ਅਤੇ ਅਧਿਕਾਰਤ ਮੰਤਵਾਂ ਲਈ, ਨਿਆਂ ਨਿਰਣੇ ਦਾ ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ ਸੰਸਕਰਣ ਪ੍ਰਮਾਣਿਕ ਹੋਵੇਗਾ ਅਤੇ ਅਮਲ ਲਾਗੂ ਕਰਨ ਲਈ ਇਸ ਨੂੰ ਤਰਜੀਹ ਦਿੱਤੀ ਜਾਵੇਗੀ।

ਕੰਚਨ

ਫੂਲ ਬੈਂਚ

ਐਸ. ਐਸ. ਸੰਧਾਵਾਲੀਆ ਸੀ. ਜੇ., ਐਸ. ਸੀ ਸਿੱਤਲ ਅਤੇ ਐਸ. ਐਸ. ਸੋਢੀ, ਜੇ. ਜੇ.

ਤੁਲਾ ਪਾਰ ਮਸ਼ੀਨ ਅਤੇ ਟੂਲ ਕੰਪਨੀ, ਫਰੀਦਾਬਾਦ, - ਪਟੀਸ਼ਨਰ।

ਬਨਾਮ

ਸ੍ਰੀ ਜੋਗਿੰਦਰ ਪਾਲ, ਵਰਕਰ ਅਤੇ ਹੋਰ.-ਜਵਾਬਦਾਤਾ।

1982 ਦੀ ਸਿਵਲ ਰਿੱਟ ਪਟੀਸ਼ਨ ਨੰ. 4411।^x

13 ਅਪ੍ਰੈਲ 1983

ਉਦਯੋਗਿਕ ਵਿਵਾਦ ਐਕਟ (1947 ਦਾ XIV) (ਹਰਿਆਣਾ ਐਕਟ (39 ਦਾ 1976 ਦੁਆਰਾ ਸੋਧਿਆ ਗਿਆ) — ਧਾਰਾ 7-A(3)(aa)- ਭਾਰਤ ਦਾ ਸੰਵਿਧਾਨ 1950— ਆਰਟੀਕਲ 233 (2)- ਇੱਕ ਉਦਯੋਗਿਕ ਦੇ ਪ੍ਰਧਾਨ ਅਧਿਕਾਰੀ ਦੀ ਨਿਯੁਕਤੀ ਟ੍ਰਿਬਿਊਨਲ— ਐਡਵੋਕੇਟ ਜਾਂ ਸੱਤ ਸਾਲ ਜਾਂ ਇਸ ਤੋਂ ਵੱਧ ਦੇ ਅਹੁਦੇ ਦਾ ਵਕੀਲ—ਕੀ ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਦੀ ਸਿਫਾਰਸ਼ ਦੀ ਗੈਰ ਮੌਜੂਦਗੀ ਵਿੱਚ ਨਿਯੁਕਤੀ ਲਈ ਯੋਗ ਹੈ— ਪ੍ਰੀਜ਼ਾਈਡਿੰਗ ਅਫਸਰ ਦੁਆਰਾ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਅਵਾਰਡ ਨਿਯੁਕਤੀ ਲਈ ਯੋਗ ਨਹੀਂ ਹੈ— ਅਜਿਹਾ ਅਵਾਰਡ—ਕੀ ਅਸਲ ਵਿੱਚ ਵਿਗੜਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ।.

ਮੰਨਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਉਦਯੋਗਿਕ ਵਿਵਾਦ ਐਕਟ, 1947 (ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਹਰਿਆਣਾ ਰਾਜ ਵਿੱਚ ਸੋਧਿਆ ਗਿਆ ਹੈ) ਦੀ ਧਾਰਾ 7-ਏ(3) (ਏਏ) ਵਿੱਚ ਵਰਤੀ ਗਈ ਭਾਸ਼ਾ ਤੋਂ, ਇਹ ਸਪੱਸ਼ਟ ਹੈ ਕਿ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਨੇ ਅਜੇ ਵੀ ਘੱਟੋ ਘੱਟ ਮਾਧਿਅਮ ਨੂੰ ਕਾਇਮ ਰੱਖਿਆ ਹੈ ਜੋ